

НАБЛЮДЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЗЕМЯТА (БАНСИК)

МЕТОДОЛОГИЯ

Наблюдението на заетостта и използването на земята (БАНСИК) се провежда от 1998 година и е с годишна периодичност съгласно Регламент (ЕО) №543/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 година относно статистиката за растителните култури и за отмяна на регламенти (ЕИО) № 837/90 и (ЕИО) № 959/93 на Съвет.

Задачата на това законодателство е да осигури прецизни и хармонизирани данни за заетостта и използването на територията на Европейския съюз за формиране на адекватни политики в областта на земеделието и задоволяване потребностите на изследователите в тази област.

Наименованието БАНСИК е съставено от началните букви на Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура. Това е мащабно изследване, реализирана върху цялата територия на България и поставяща основите на една система за познаване на продукцията и селскостопанската конюнктура.

Анкетата БАНСИК е базирана върху независимата и обективна техника на извадковите анкети на части от територията, посредством която са получени резултати за периода от 1998 година до сега.

БАНСИК е инвестиция, която позволява да се анализират промените, настъпващи в заетостта и използването на територията, както в краткосрочен, така и в дългосрочен аспект.

БАНСИК представлява етап в европейското интегриране в областта на статистиката. Основната ориентация на анкетата е към селското стопанство, но със своя характер на общоизползван инструмент, тя дава възможност да се констатира проблемите на околната среда и на териториално-селищното устройство. Липсата на предварителна стратификация на територията дава възможност да се обслужват множество интереси, защото се наблюдават всички форми на използване на земята, никоя зона не остава в сянка: структурните промени между категориите на територията, както и смяната на земеделските култури в рамките на земеделското пространство, могат да бъдат коректно описани.

1. Цел на наблюдението

Наблюдението на заетостта и използването на земята (БАНСИК) има за цел да осигури детайлна и съпоставима на европейско ниво информация за заетостта и използването на територията.

2. Предмет, обхват и единици на наблюдението

Предмет на наблюдението са: заетостта и използването на територията на Република България.

Статистически единици на наблюдението са: отделните точки, обединени в сегменти на територията на Република България.

3. Отчетни периоди

Изследването се провежда в периода юни- август при посещение на терен.

4. Периодичност

Наблюдението се провежда еднократно на годишна база.

5. Модел и обем на извадката

Добро познаване на територията на България

111 000 km²,
28 области,
264 общини

Наблюдават се:

около 111 000 точки в
3 123 сегмента,
центровете на които
са отдалечени на 6 км
един от друг,
ГИС с 3 123

изображения на карти
в мащаб 1:10 000 -
ортофото снимки,
заснети за нуждите на
Системата за
идентификация на
зеделските парцели
(СИЗП) – LPIS.*



*Снимките, включени в материала, служат само за онагледяване на използвания метод. Качеството на оригиналите, използвани при наблюдението, е многократно по-високо.

Наблюдението с помощта на човешкото око е метод, осигуряващ най-добро съотношение разходи-качество. През годините на наблюдението БАНСИК изследва заетостта и използването на земята върху повече от 111 хил. точки, разположени в 3 123 квадратни сегмента с размер на страната 1 410 м. и съдържащи по 36 точки, като разстоянието между тези точки е 234 м.

Извадката, представляваща основата на БАНСИК, е изготвена през 1998 год. по метода "териториална извадка", основаваща се на изграждането на мрежа от прави линии, отдалечени на 6 км една от друга и ориентирани север-юг, изток-запад. Всяка пресечна точка от мрежата определя център на сегмент, който може да се приеме за случаен. Границите на България са "отдалечени" с пояс от 827 м., за да се коригират евентуалните неточности на базовата картография.

При обследването на терена анкетьорите наблюдават всяка година едни и същи точки, разположени в едни и същи сегменти. Това позволява да се получат надеждни данни за измененията на терена. Човешкото око позволява използването на подробна номенклатура на заетостта и използването на земята. Например, могат да бъдат разграничени всички култури и различни видовете ливади, както и основните растителни видове в горските райони. Физическата и функционална номенклатура, разработена през 1998 год. след консултации със специалисти по всички видове използване на земята, не се променя, а само са внесени някои уточнения и допълнителни обяснения.

6. Метод на събиране на данните

Инструментариумът за провеждане на наблюдението се състои от:

1. Списък на сегменти чрез ортофотоизображения.
2. Статистическият формуляр със сегментите, които са включени в извадката.
3. Указания за попълване на статистическия формуляр (инструкция за анкетьора).
4. Софтуер.

Статистическият формуляр е разработен в хартиен и електронен формат, публикуван на интернет страницата на МЗХ.

Организацията на изследването е ключовият елемент за постигане на качество. В 28^{-те} областни дирекции "Земеделие" при провеждане на наблюденията участват експерти по агростатистика от ОДЗ^{-та} и специално обучени анкетьори – агрономи, лесовъди и други специалисти, работещи в областта на селското и горското стопанство. Контрол на терена се осъществява с повторно наблюдение на 7% случайно подбрани сегменти. В централния офис са проверени 25% от всички сегменти за съответствие между въведената информация в компютърния модул и данните на орто-фото картите, както и за прилагане на правилата на анкетата и локализация на точките.

7. Класификации и номенклатури

Всяка точка определя еднородна част от територията от гледна точка на заетост на земята. Ако една точка попада точно на границата между два различни вида заетост на земята, се избира единият вид в зависимост от това дали е четна или нечетна точката. Ако е нечетна се избират площите, които се намират на юг-запад спрямо съответната точка; за точките с четни номера се избират площите, които се намират на север-изток спрямо съответната точка. Анкетният описва в статистическия формуляр резултата от наблюдението си и кодирането се прави в офиса с един-единствен код от физическата номенклатура.

Код	Физическа номенклатура	Код	Физическа номенклатура
01	Извън България, море	50	Кайсии (вкл. зарзали)
02	Неопределена категория	51	Череша и вишни
11	Солници, плитки езера със слабо солени води	52	Праскови
12	Езера, басейни, плитки сладководни езера	53	Сливи
13	Реки, канали, дерета	54	Круши
14	Тресавища, влажни зони	55	Ябълки
15	Скали	56	Други плододаващи дървесни видове
16	Дюни, плажове - пясъчни или скалисти	57	Смесени насаждения от плододаващи дървесни видове
17	Широколистни гори	58	Смесени - различни плододаващи дървесни видове и друго производство
18	Иглолистни гори	59	Лоза (чиста култура)
19	Горска растителност със слаба гъстота	60	Смесени: лоза - овощна градина
20	Смесени - широколистни и иглолистни	61	Смесени: лоза - други култури
21	Група дървета	62	Дребни плодове и други различни култури
22	Единични дървета	63	Семейни градини
23	Пшеница	64	Затревени площи (в широк смисъл)
24	Ечемик	65	Необработвани земи
25	Ръж и тритикале	66	Безплодна земя, шубрак, храсталак
26	Овес	67	Жив плет
27	Царевица	68	Терени за временно ползване предимно със земеделски характер
28	Ориз	69	Строителна площадка: сгради, обществени строежи
29	Други житни (включително сорго, просо, елда) и смесени житни	70	Други терени с променен релеф от добивни дейности (кариери, пясъчници, мини, изкопи)
30	Цвекло (захарно)	71	Други терени с променен релеф от различни депа (изхвърляне на отпадъци, минни отпадъци, шлага, сгур)
31	Индустриални текстилни култури(памук, лен, коноп)	72	Гробища
32	Слънчоглед	73	Незастроени терени в рамките на населените места
33	Тютюн	74	Фермерски дворове и прилежащи площи с различно предназначение
34	Индустриални маслодайни култури	75	Терен с настилка, с компактна форма, с дървета
35	Други индустриални култури (включително ароматни, медицински и етерично маслени)	76	Терен с настилка, с компактна форма, без дървета
36	Картофи	77	Терен с настилка, с линейна форма, с дървета
37	Боб, грах, бакла	78	Терен с настилка, с линейна форма, без дървета
38	Леща, нахут и други варива	79	Паркове с комплексна структура
39	Пресни зеленчуци без боб и грах	80	Ниски постройки, затворени, покрити
40	Разсадници	81	Високи сгради, затворени, покрити
41	Окопни фуражни култури	82	Оранжерии
42	Други фуражни едногодишни култури	83	Конструкции (без стени) само с покрив
43	Ливади засети с бобови растения	84	Временни конструкции – разглобяеми
44	Ливади засети с житни растения	85	Други индустриални и граждански съоръжения
45	Постоянни продуктивни ливади	86	Изоставени конструкции
46	Високопланински пасища	87	Населена зона, включително семейни градини под 500 кв.м. в населени места
47	Затревени повърхности със слаб продуктивен потенциал	88	Индустриална зона
48	Ливада - овощна градина	99	Забранена зона
49	Угар		

ФУНКЦИОНАЛНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕРИТОРИЯТА

Функционалното използване не е толкова директно и понякога е по-трудно за определяне. То дава информация за социално-икономическото измерение на наблюдаваната територия. На практика в много случаи физическата номенклатура е достатъчна за определяне на функционалното използване (напр. площи, заети със слънчоглед или друга земеделска култура). В останалите случаи (например поляни) трябва да се пристъпи към разглеждане на непосредственото обкръжение на участъка.

ФУНКЦИОНАЛНА НОМЕНКЛАТУРА на АНКЕТАТА БАНСИК

Код	Функционална номенклатура
Първично производство	
01	Минно дело
02	Селскостопанско производство
03	Неорганизирано селскостопанско производство
04	Горско стопанство
05	Рибовъдство
Вторично производство	
06	Промисленост (вкл. строителна)
07	Енергийно производство
Услуги и други	
08	Национална пътна мрежа
09	Железопътна мрежа
10	Плавателна: речна и морска мрежа
11	Въздушна мрежа
12	Други мрежи
13	Търговия и занаятчийство
14	Администрация и местно управление
15	Армия
16	Образование и научно-изследователска дейност
17	Култура
18	Култови места
19	Здравни и социални центрове
20	Спорт и развлечения на открито
21	Индивидуални жилища
22	Колективни жилища
23	Различни депа и терени за разтоварване
24	Защита на средата
99	Не се използват или временно не се използват, нямат специално предназначение

8. Оценка на точността на данните

Наблюдението на заетостта и използването на земята (БАНСИК) е извадково наблюдение. При работа с териториална извадка или извадка по списък, може да се изчисли случайната грешка, свързана със съставянето на извадката. Това изчисление позволява да се определи доверителният интервал, в чиито граници се намира истинската стойност на наблюдаваната променлива.

Грешката от наблюдение е слабо познаваема, понеже е невъзможно да бъде изчислена. Можем само да цитираме източниците на този вид грешка. Затова работата на организаторите на анкетата е насочена към минимизиране на този вид грешка. Неволни грешки могат да се допуснат, независимо дали извадката е териториална или по списък. Обучението на анкетаторите, четливостта на инструкциите и другите документи трябва да доведат до еднотипност на работата на различните анкетатори. Контролите след анкетата (на терена и в момента на въвеждане на данните) са предназначени също да коригират евентуалните грешки.

От друга страна, териториалните извадкови анкети с директно наблюдение не ни правят зависими от волята на интервюирания, в случая – на земеделския стопанин. Той може да откаже да отговори или да скрие съзнателно информация от страх, че неговите отговори ще бъдат използвани срещу интересите му. При извадковите анкети на базата на териториални извадки, от тип БАНСИК, този вид грешка е контролируема, защото се прави единствено наблюдение на терена. Това позволява да се направи изводът, че този тип анкети са обективни.

9. Метод на изчисление

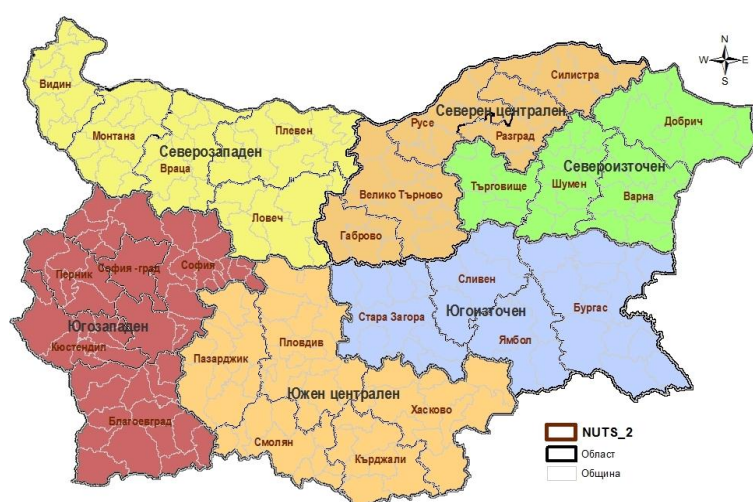
Едно от основните предимства на обективна извадкова анкета от типа БАНСИК е, че за всеки резултат може да се посочи степента на точност. Това също така, позволява да се правят сравнения с другите източници.

Точността е получена като се калкулира случайната грешка от извадката. Взема се предвид общото отклонение под формата на основна дисперсия между сегментите и вътрешна дисперсия (между точките). Точността при определяне на даден вид заетост на територията се увеличава с увеличение на съответната площ и разпределението на изучавания тип заетост. Горите, които заемат голяма площ от територията, са по-точно изчислени, отколкото някой тип заетост на земята, който се среща само на дадено място и е с ограничено разпространение.

Извадката е изготвена така, че да дава добри резултати за заетостта на територията на ниво 6 статистически райони (NUTS 2). Този тип анкета позволява добавяне на нови сегменти към извадката, с цел получаване на резултати на по-ниско ниво от номенклатурата на териториалните единици, ако това е необходимо. В този случай трябва да се направи преценка за допълнителните разходи, необходими за организиране и провеждане на анкетата. В общия случай, колкото е по-голяма площта на дадена позиция, толкова е по-малка статистическата грешка.

Код по физическата номенклатура		Грешка (%)	Код по физическата номенклатура		Грешка (%)
17	Широколистни гори	1,70%	32	Слънчоглед	2,65%
18	Иглолистни гори	2,64%	33	Тютюн	12,47%
23	Пшеница	2,22%	45	Естествени ливади	3,83%
24	Ечемик	5,28%	49	Угари	6,27%
27	Царевица	3,86%	59	Лозя	12,04%

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ОБЛАСТИ ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ



Представената вляво карта показва групирането на областите в 6 статистически района – ниво 2 на номенклатурата на териториалните статистически единици (NUTS) на Европейския съюз, съгласно Регламент (ЕО) №176/2008 г.

- **Северозападен** – Видин, Враца, Ловеч, Монтана и Плевен;
- **Северен централен** – Велико Търново, Габрово, Разград, Русе и Силистра;
- **Североизточен** – Варна, Добрич, Търговище и Шумен;
- **Югоизточен** – Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол;
- **Югозападен** – Благоевград, Кюстендил, Перник, София (столица) и София-област;
- **Южен централен** – Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян и Хасково.

10. Публичност и прозрачност

Интернет

Методологията, инструментариумът и основните резултати от наблюдението са публикувани в раздел "Публикации" на интернет страницата на МЗХ: <http://212.122.182.216/mzh/bg/Home.aspx>

Публикации на МЗХ

Специализирана детайлна публикация "БАНСИК-2014" – на хартиен и електронен носител.